

Łukasz Hajduk*

ORGANIZACJE MŁODZIEŻOWE NA WSI – PRZESTRZEŃ PRZYGOTOWANIA DO AKTYWNEGO UCZESTNICTWA W ŻYCIU SPOŁECZNYM – NA PRZYKŁADZIE ZWIĄZKU GMIN JEZIORA ROŻNOWSKIEGO

W wielu regionach Polski nadal obserwuje się masowe opuszczanie środowisk wiejskich przez młodych ludzi. Wieś coraz częściej traktowana jest jako „noclegownia”, a nie miejsce pracy¹. Wybory dokonywane przez młodych dorosłych są wypadkową przekonań nabytych w okresie dzieciństwa i dorastania oraz oceny perspektyw na przyszłość. Jedne i drugie kształtowane są zarówno w przestrzeni rodzinnego domu i szkoły, jak i poprzez całą lokalną społeczność – w toku zaangażowania w różnorodne inicjatywy społeczne i kulturalne. Polska badaczka młodzieży wiejskiej, Krystyna Szafraniec, wskazuje na niższe niż u młodzieży miejskiej aspiracje edukacyjne tej grupy, a co za tym idzie – relatywnie niższe wymagania co do przyszłej pozycji społecznej, dochodów, kariery zawodowej, standardów życia². Przekłada się to na mniejsze zaangażowanie i aktywność w szerszym kontekście. Bierna młodzież jest obecnie stałym obrazem polskiej wsi. Jednak w tym samym środowisku funkcjonuje także młodzież aktywna i zaangażowana w życie społeczne. Zwraca na to uwagę Tomasz Bratek – dyrektor Narodowej Agencji Programu „Młodzież w działaniu”³. O takiej młodzieży piszą redaktorzy ogólnokrajowego portalu Witryna Wiejska⁴. Również przedstawiciele ośrodków naukowych wskazują na potencjał aktywnej młodzieży, czego przykładem były wystąpienia na konferencji „Przedsiębiorcza, innowacyjna i aktywna młodzież jako potencjał rozwoju obszarów wiejskich Europy” zrealizowanej w 2015 roku czy konferencji „Młodzież w gospodarstwach rodzinnych i na obszarach wiejskich Europy” zrealizowanej w 2014 roku. W skali lokalnej potwierdzają je wyniki prowadzonych przeze mnie badań oraz wnioski z wieloletniego, praktycznego zaangażowania w pracę

* Łukasz Hajduk, dr – Uniwersytet Jagielloński, Wydział Filozoficzny, Instytut Pedagogiki, Zakład Pedagogiki Społecznej i Andragogiki, e-mail: lukasz.hajduk@uj.edu.pl.

¹ Strategia Rozwoju Gminy Wielka Wieś na lata 2014-2020, s. 25; Plan Odnowy Wsi Krasiejów na lata 2009-2016, s. 23.

² K. Szafraniec, *Młodzież na obszarach wiejskich w Polsce*, Warszawa 2010, s. 28.

³ T. Bratek, P. Chmielewski, *Aktywna młodzież receptą na kryzys*, Polskie Radio 24, audycja z 27.05.2013.

⁴ P. Chrzanowski, M. Konieczny, *Aktywna młodzież? Tak to się robi w Krzakach*, <http://witryna-wiejska.org.pl/strona-glowna/projekty/item/42945-aktywna-mlodziez-tak-to-sie-robi-w-krzakach> [dostęp: 3.07.2014].

z młodzieżą. Ta aktywna część młodzieży wiejskiej to przede wszystkim członkowie różnorodnych ruchów i organizacji. Ta sama wieś, opuszczana przez wielu młodych, jest dla ich aktywnych rówieśników przestrzenią realizacji pasji i planów życiowych. Jak to się dzieje, że w odniesieniu do tego samego miejsca młodzi dorośli podejmują tak różne decyzje? Jednym z powodów pozostawania na wsi i aktywnego włączania się w życie społeczności wiejskiej jest wczesne zaangażowanie w działalność organizacji młodzieżowych lub włączanie się w inicjatywy organizacji działających na rzecz młodzieży. Dorośli, którzy w przeszłości czynnie uczestniczyli w jakiejś organizacji, są aktywniejsi w życiu publicznym, a tym samym emocjonalnie związani z lokalną społecznością, łatwiej dostrzegają też potencjał danego miejsca. Zagadnienia te coraz częściej stanowią przedmiot zainteresowania andragogiki. Celem artykułu jest refleksja nad tym, w jaki sposób wiejskie organizacje młodzieżowe przygotowują młodych ludzi do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym. W tym kontekście przedstawiłem „mapę” organizacji młodzieżowych oraz organizacji działających na rzecz młodych ludzi na wsi. Na wstępie, po zdefiniowaniu podstawowych pojęć i charakterystyce badań, opisałem Związek Gmin Jeziora Rożnowskiego (ZGJR) – obszar, na którym realizowałem badania, do których odnoszę się w artykule, jako przykład przestrzeni aktywności wiejskiej. Zwróciłem też uwagę na sposób identyfikowania organizacji młodzieżowych i związane z tym trudności. Druga część artykułu zawiera opis tych podmiotów oraz zwraca uwagę na to, jak przygotowują one młodzież do dorosłości. W podsumowaniu wskazałem na zmienne sprzyjające aktywnemu uczestnictwu w życiu społecznym.

Założenia metodologiczne

Kategoria *młodość* jest różnie definiowana; na potrzeby analiz opisanych w artykule identyfikuję ją z grupami edukacyjnymi: młodzież gimnazjalna 13-15 lat; młodzież szkoły ponadgimnazjalnej 16-18 lat; młodzież studencka (lub już aktywna zawodo-wo) 19-24 lata. Taka kategoryzacja jest powszechnie spotykana. Różnorodne definicje młodzieży na gruncie nauk społecznych i humanistycznych mają jedną część wspólną: rozumienie młodości jako okresu przejściowego między dzieciństwem a dorosłością.

W naukach społecznych przyjęto, że okres młodzieńczy trwa od zakończenia dzieciństwa do uzyskania dojrzałości społecznej. Istnieją pewne trudności z uściśleniem tego okresu. Uznaje się więc, że czas rozpoczęcia młodzieńczego etapu życia wyznacza dojrzewanie płciowe, a za oznakę wyjścia z grupy młodzieży przyjmuje się założenie rodziny albo podjęcie pracy zawodowej⁵.

⁵ *Encyklopedia socjologii*, t. 2, red. A. Kojder, Warszawa 1999, s. 253.

Ważną kategorią pojęciową jest *organizacja młodzieżowa*, przez Wincentego Okonia rozumiana jako „celowe zrzeszenie młodzieży powołane do życia przez nią samą lub przez innych”⁶. Tymi „innymi” mogą być dorośli, jednak młodzież nadal pozostaje głównym trzonem organizacji, dlatego na przykład młodzieżowe drużyny pożarnicze działające przy Ochotniczej Straży Pożarnej zaliczam do organizacji młodzieżowych, podobnie jak młodzieżowe kluby sportowe. Czymś innym są organizacje działające na rzecz młodzieży. Są to podmioty, które zostały powołane przez dorosłych, przez nich są też zarządzane. Swoje działania kierują do różnych grup społecznych – w tym również do młodych ludzi. W tekście zwróciłem uwagę na oba rodzaje organizacji. Zarówno w pierwszym, jak i w drugim przypadku pojęciem nadrzędnym jest kategoria trzeciego sektora. Nazwa odnosi się do podziału aktywności społeczno-gospodarczej w nowoczesnych państwach demokratycznych. Pierwszy sektor to sektor państwowy (administracja publiczna), drugi to sektor biznesu (sektor prywatny, nastawiony na zysk), do trzeciego sektora zalicza się organizacje pozarządowe, działające społecznie i nie dla zysku⁷. Wspólną cechą organizacji pozarządowych są: istnienie struktury organizacyjnej oraz formalna rejestracja; strukturalna niezależność od władz publicznych, niezarobkowy charakter, suwerenność i samorządność, dobrowolność przynależności. Dlatego oprócz podziału na organizacje młodzieżowe i działające na rzecz młodzieży, dokonałem też podziału na organizacje formalne, spełniające przytoczone cechy, oraz grupy nieformalne.

Do opracowania lokalnej mapy formalnych i nieformalnych organizacji młodzieżowych wykorzystałem wyniki własnych poszukiwań badawczych z lat 2007-2010 na terenie ZGJR. Były to badania prowadzone metodą sondażu diagnostycznego oraz badania w działaniu. Realizowane w ramach studiów doktoranckich, umożliwiły udzielenie odpowiedzi na pytanie o edukacyjne uwarunkowania rozwoju regionalnego środowisk wiejskich⁸. Pomocne okazały się też wyniki badań nad optymalizacją funkcjonowania trzeciego sektora w powiecie nowosądeckim⁹ oraz diagnoza trzeciego sektora na terenie gmin należących do Lokalnej Grupy Działania „Na Śliwkowym Szlaku”. Oba projekty badawcze realizowałem w 2012 roku. Wiele cennych obserwacji jest też wynikiem mojego praktycznego zaangażowania w pracę z młodzieżą z terenów wiejskich oraz analizy treści internetowych portali młodzieżowych.

Znaczna część badań, które przywołuję w artykule, była prowadzona na terenie ZGJR. Jest to związek gmin: Łososina Dolna, Gródek nad Dunajcem, Chełmiec oraz

⁶ W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 2004, s. 288.

⁷ <http://osektorze.ngo.pl/x/631717#> [dostęp: 7.11.2015].

⁸ Ł. Hajduk, *Edukacyjne uwarunkowania rozwoju regionalnego*, Kraków 2013.

⁹ *Idem*, *Optymalizacja funkcjonowania trzeciego sektora w powiecie nowosądeckim poprzez rekomendację innowacyjnego programu szkoleniowego*, Nowy Sącz 2013.

Czchów¹⁰. Siedemdziesiąt miejscowości znajdujących się na tym obszarze zamieszkuje około 47 tysięcy mieszkańców. Wybrane gminy położone są w południowo-wschodniej Małopolsce na styku powiatów nowosądeckiego i brzeskiego. Teren ZGJR pokryty jest siecią szkół, domów kultury i bibliotek. Coraz aktywniejszy jest także trzeci sektor, czyli różnorodne organizacje pozarządowe. Na opisywanym obszarze działa 40 szkół podstawowych, 22 gimnazja, 16 szkół ponadgimnazjalnych, 14 placówek gminnych ośrodków kultury, 12 bibliotek i ich filii, 6 przedszkoli oraz 8 innych placówek edukacyjnych¹¹. Na tych terenach jest także 61 zarejestrowanych podmiotów pozarządowych, głównie stowarzyszeń (gminy: Gródek nad Dunajcem – 7 podmiotów, Łososina Dolna – 9 podmiotów, Czchów – 16 podmiotów; Chełmiec – 29 podmiotów)¹². Funkcjonują też liczne grupy nieformalne skupione głównie wokół Kościoła.

Identyfikowanie aktywności wymienionych organizacji w terenie wiązało się z licznymi trudnościami. Największą z nich było oddzielenie aktywnych organizacji zarejestrowanych w KRS, od tych, które, mimo zarejestrowania, nie prowadzą żadnej działalności. W powszechnej praktyce organizacje pozarządowe, które z różnych przyczyn przestały funkcjonować, nie dbają o formalne wyrejestrowanie się z KRS. Taki stan rzeczy powoduje duże nieścisłości w statystykach. Szacuje się, że nawet 40% ogółu organizacji to tak zwane martwe dusze¹³. Biorąc pod uwagę organizacje młodzieżowe lub działające na rzecz młodzieży, skutecznym weryfikatorem ich działań może być Internet. Jest to obecnie jedno z podstawowych młodzieżowych mediów. Przyjąłem więc założenie, że jeśli organizacja ma skutecznie docierać do młodzieży, to informacje na jej temat muszą się znaleźć na różnorodnych portalach internetowych (w tym społecznościowych, takich jak np. popularny wśród młodzieży Facebook). Identyfikując organizacje na terenie badanych gmin, w pierwszej kolejności odnosiłem się do prowadzonych badań, a następnie, by zweryfikować ich aktualność, potwierdzałem istnienie organizacji w bazie KRS. Kolejnym krokiem była analiza lokalnych stron internetowych w celu sprawdzenia, czy znajdują się tam aktualne informacje o danej organizacji. Jeśli nie znalazłem wpisów z lat 2013-2014, uznawałem, że organizacja nie funkcjonuje (czasem mimo istniejącego wpisu w KRS). Biorąc pod uwagę organizacje nieformalne (te, które zlokalizowałem podczas badań terenowych), sprawdzałem tylko, czy aktualności na ich temat znajdują się na stronach internetowych. W tym celu poddałem analizie 24 lokalne portale internetowe. Uzyskane w ten sposób wyniki przedstawiłem w dalszej części artykułu.

¹⁰ W grudniu 2015 r. ze Związku wystąpiła gmina Chełmiec.

¹¹ Dane na podstawie badań własnych, 2010 r.

¹² Dane na podstawie informacji z Krajowego Rejestru Sądowego, 2014 r.

¹³ J. Przewłocka, P. Adamiak, J. Herbst *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych*, Warszawa 2013, s. 25.

Formalne organizacje młodzieżowe a organizacje działające na rzecz młodzieży – różne pomysły na aktywne uczestnictwo

Zasadniczo organizacje młodzieżowe – czyli takie, które są zakładane i zarządzane przez samą młodzież – różnią się od organizacji działających na rzecz młodzieży – czyli takich, których organizatorami są osoby dorosłe. Podmioty z pierwszej kategorii realizują różne cele. Działają na rzecz ekologii, sportu, osób niepełnosprawnych, mogą działać również na rzecz samej młodzieży. Wartością dodaną tych organizacji, zwłaszcza z punktu widzenia andragogiki, są wszelkie korzyści, które czerpią młodzi ludzie z bycia twórcami, realizatorami własnych pomysłów, z zarządzania grupą czy projektami. Inaczej działają organizacje z drugiej grupy. Tworzą je i zarządzają nimi dorośli, jedynie jednym z celów staje się poprawa sytuacji ludzi młodych. Podmioty te realizują projekty na rzecz młodzieży, otwierają świetlice, zapraszają młodych ludzi do współpracy. Młodzież w tym przypadku staje się beneficjentem, co w znacznie mniejszym stopniu uczy samorealizacji, aktywności, urzeczywistniania własnych pomysłów. Na terenie Związku Gmin Jeziora Rożnowskiego zidentyfikowałem niewiele podmiotów z pierwszej grupy. Większość organizacji aktywizujących młodzież to organizacje ludzi dorosłych. Wynikiem takiej sytuacji jest bierna młodzież czekająca na „odgórne” inicjatywy. Działania „oddolne” są domeną grup nieformalnych.

Spośród organizacji młodzieżowych mających strukturę organizacyjną oraz formalną rejestrację w KRS wyodrębniłem trzy grupy posiadające odrębną specyfikę. Do pierwszej z nich zaliczyłem duże, ogólnopolskie organizacje, których uczestnikami są młodzi ludzie. Zaletą tych organizacji jest wsparcie merytoryczne, organizacyjne i finansowe udzielane przez „centralę” lokalnym jednostkom. Drugą grupę stanowią organizacje oparte na odrębnych zasadach, ale funkcjonujące również na podstawie prawa o stowarzyszeniach – są to ochotnicze straże pożarne i kluby sportowe. Tej grupie udzielane jest największe wsparcie samorządu lokalnego. Wreszcie trzecią grupę stanowią inne lokalne organizacje – stowarzyszenia i fundacje. Ta grupa otrzymuje najmniejsze wsparcie – nie ma „centrali”, do której może się zwrócić o pomoc, często jest też bagatelizowana przez samorządy. Osobną grupę stanowią organizacje działające na rzecz młodzieży – tych na badanym terenie zidentyfikowałem znacznie więcej niż podmiotów zakładanych i zarządzanych przez młodzież. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli.

Poza trzema drużynami ZHP w Czchowie, na terenie ZGJR brakuje filii dużych organizacji młodzieżowych. Gromada zuchowa Leśne Ludki, drużyna Czchowskie Orły oraz drużyna starszoharcerska Sokoły są częścią brzeskiego hufca ZHP im. Mikołaja Kopernika. Jeszcze przed kilku laty organizacje harcerskie reprezentowały również drużyny ZHR w Rożnowie. Jednak te, z powodu braku liderów, przestały funkcjonować.

Tabela. Organizacje trzeciego sektora młodzieżowe i działające na rzecz młodzieży zarejestrowane w KRS w gminach ŻGJR w 2014 roku (bez związków zawodowych i NZOZ)

Gmina	Rodzaj							Razem
	młodzieżowe filie ogólnopolskich organizacji	lokalne organizacje młodzieżowe		organizacje oparte na odrębnych przepisach		lokalne organizacje działające na rzecz młodzieży		
		fundacje	stowarzyszenia	osp	kluby sportowe	fundacje	stowarzyszenia	
Chelmiec	–	–	1	5	10	4	9	29
Czchów	3	–	–	6	3	1	3	16
Gródek n/D	–	–	–	3	1	–	3	7
Łososina D.	–	–	–	3	4	1	1	9
SUMA	3	–	1	17	18	6	16	61

Źródło: badania własne na podstawie Krajowego Rejestru Sądowego.

W przypadku lokalnych drużyn istotne znaczenie ma przede wszystkim instruktor – drużynowy prowadzący pracę wychowawczą w danym środowisku. To od niego zależy, czy młodzi ludzie angażujący się w harcerską służbę będą dzięki temu bardziej kreatywni, pracowici i aktywni w lokalnym środowisku. „Harcerstwo stwarza dla swych członków najpiękniejsze środowisko i daje im sposobność wychowania się w tężyznie nie tylko fizycznej, ale i duchowej”¹⁴. Te przytoczone przez Stanisława Sedlaczka słowa Ignacego Mościckiego zwracają uwagę na ważny fakt. Harcerstwo to nie tylko instytucja, w której starsi harcerze organizują czas młodszym. Wszystkie działania mające miejsce w drużynie harcerskiej oraz na wyższych poziomach (hufce, chorągwie) mają za zadanie wychowywanie człowieka. Harcerstwo to rozbudowany system wychowawczy. W skład tego systemu wchodzi: idea, metoda, ruch, organizacja i program. Dzięki nim wspomniany już instruktor – drużynowy może skutecznie oddziaływać na członków drużyny. Harcerstwo jest dla wielu młodych ludzi, również z opisywanego regionu, wyraźnym drogowskazem. Zwracają na to uwagę sami czchowscy harcerze, opisując jedną z corocznych inicjatyw – Światelko Pokoju: „Tegoroczne hasło *Wyjdź z cienia – pokaż dobro!* to nawołanie do podjęcia wyzwania stania się lepszym, zaproszenie do pracy nad sobą, niepowtarzalny czas na zmianę siebie. Wiemy, że tylko autentyczny przykład pociąga za sobą innych”¹⁵. Dla wielu z nich to nie tylko przygoda lat dziecięcych i młodzieńczych, ale także styl życia, który nieustannie się kształtuje, także w wieku dorosłym. W jaki sposób harcerstwo przygotowuje do aktywnej dorosłości? Oddając inicjatywę w ręce młodych ludzi. Młodzi instruktorzy uczą się podejmowania decyzji, sami je podejmując, a w razie niepowodzenia ponosząc konsekwencje.

¹⁴ S. Sedlaczek, *Drogowskaz harcerski*, Warszawa 1939, s. 2.

¹⁵ „Czas Czchowa”, grudzień 2012.

Druga grupa to organizacje, do których poza ustawą o stowarzyszeniach odnoszą się również inne przepisy. Tak jest w przypadku Ochotniczych Straży Pożarnych, które funkcjonują prawie w każdej większej miejscowości na terenie badanych gmin. Ponad połowa z 17 OSP z terenu ZGJR ma w swoich strukturach Młodzieżową Drużynę Pożarniczą (MDP)¹⁶. Zgodnie z regulaminem: „drużynę powołuje się w celu szerszego zainteresowania młodzieży działalnością społeczną na rzecz ochrony przeciwpożarowej oraz przygotowania jej do bezinteresownej służby w szeregach OSP”¹⁷. W regionie dostrzegane jest znaczenie OSP dla rozwoju młodzieży. Tak podsumowuje je jedna z liderek społecznych gminy Gnojnik: „Co najważniejsze jednak, gminnym zastępom ochotniczych straży pożarnych nie grozi skostnienie, ponieważ w ich szeregi garnie się wielu młodych ludzi. Można więc z całą pewnością stwierdzić, że służba w OSP kształtuje charaktery młodych mieszkańców”¹⁸. Prowadząc badania terenowe, zwróciłem uwagę, że MDP funkcjonują bardzo różnorodnie, niektóre z nich spotykają się regularnie, uczestniczą w zawodach, rekrutują nowych członków – w styczniu 2016 roku MDP z Podola-Górowej zwyciężyła Halowy Turniej MDP, pokonując 58 drużyn. Inne pozostają nieaktywne aż do czasu znalezienia kogoś, kto pokieruje młodymi ludźmi. Taki stan dotyczy formalnie istniejących organizacji, które z braku lidera nie podejmują żadnej aktywności. Podobna sytuacja odnosi się do licznie funkcjonujących klubów sportowych. Organizacje tego typu mogą przyjmować różne formy prawne: stowarzyszenia lub fundacji, uczniowskiego klubu sportowego (UKS) działającego przy szkole, stowarzyszenia zwykłego (bez KRS, wpisanego tylko do ewidencji starosty), spółek zarejestrowanych w KRS. Kluby sportowe – niezależnie od formy prawnej – prowadzą działalność tylko w zakresie sportu. Wybrane kluby deklarują aktywność na wielu polach:

Głównymi zadaniami Ludowego Klubu Sportowego *Temida* w Złotej jest propagowanie zdrowego trybu życia wśród młodzieży wiejskiej, masowy udział społeczeństwa w organizowanych imprezach sportowych, proponowanie kulturalnego i aktywnego sposobu spędzania wolnego czasu tak przez młodzież jak i całe rodziny. Nie można pominąć aspektu promocyjnego samej miejscowości Złota oraz gminy Czków¹⁹.

W rzeczywistości jednak realizowana jest tylko działalność w zakresie sportu. Analiza artykułów i zdjęć na stronach internetowych i portalach społecznościowych nie potwierdziła pozasportowej aktywności klubu. Urozmaiceniem rozgrywek piłkarskich jest taniec. Przykładem jest tutaj uczniowski klub sportowy w Gnojniku. „Jednym z ciekawszych projektów [...] jest Otwarty Turniej Tańca Nowoczesnego organizowany

¹⁶ Dane na 2014 r. na podstawie stron internetowych poszczególnych drużyn.

¹⁷ Wzorcowy Regulamin Organizacyjny Młodzieżowej Drużyny Pożarniczej.

¹⁸ Dane na podstawie badań własnych realizowanych na terenie LGD „Na Śliwkowym Szlaku”.

¹⁹ *Ibidem*.

od czterech lat przez UKS w Gnojniku. Z roku na rok przybywa uczestników turnieju, którzy przyjeżdżają do Gnojnika z całego województwa małopolskiego²⁰. Nie dziwi więc fakt, że samorządy lokalne na badanym terenie z dużym zaangażowaniem wspierają tego typu działalność. W każdej z gmin ZGJR aktywnie działają co najmniej dwa kluby sportowe. W KRS zarejestrowanych jest ich 18. Nawet jeżeli kluby czy drużyny pożarnicze mają okrojony zakres działalności, młodzież uczy się w nich podejmowania działania, aktywnego spędzania czasu, pracy nad sobą. Taka młodzież jest lepiej przygotowana do wyzwań dorosłości.

Ostatnią młodzieżową grupę formalnych – czyli posiadających wpis w KRS – podmiotów stanowią pozostałe lokalne organizacje. Na badanym terenie zidentyfikowałem stowarzyszenia, które wiążą się z aktywnością młodzieży – skupiające w swoich strukturach młodzież lub działające na rzecz młodzieży, jednak zakładane przez osoby dorosłe. Brakuje podmiotów, którego założycielami i członkami zarządu jest młodzież. Wyjątek stanowi Stowarzyszenie Miłośników Literatury Fantasy „Rangers of the North”. To grupa pasjonatów, którym nie wystarczały nieoficjalne spotkania i dyskusje na temat przeczytanych książek. Początkowo grupa przyjaciół spotykała się w celu tworzenia gry o tematyce *fantasy*. Później powstała strona internetowa i forum. Wreszcie działalność nieformalnej grupy została zgłoszona w KRS jako stowarzyszenie. Miłośnicy *fantasy* stawiają sobie trzy cele: organizowanie spotkań w terenie (konwenty zwane *fornostami*), organizowanie tak zwanych larpów (nazwa pochodzi od angielskiego *live action role-playing*) oraz prowadzenie portalu internetowego o tematyce tolkienowskiej²¹. To dobry przykład udowadniający, że młodzi ludzie mogą samodzielnie tworzyć przestrzeń do realizacji swoich zainteresowań. Taka aktywność rodzi postawę wiary we własne siły. Doświadczenie sprawstwa w wieku młodzieńczym ułatwi podejmowanie działań w dorosłości.

Licniejszą grupę stanowią stowarzyszenia i fundacje działające na rzecz młodzieży. Zidentyfikowałem 6 fundacji i 16 stowarzyszeń. Przykładem jest Stowarzyszenie Korzenie i Skrzydła, gdzie zgodnie z §11, p. 7 i 8 statutu celami szczegółowymi stowarzyszenia są: „Ułatwianie dzieciom i młodzieży ze środowisk wiejskich kontaktów towarzyskich pomiędzy sobą oraz z ich rówieśnikami z miast; Wyrównywanie poziomu w nauce i wyrównywanie szans rozwoju dzieci i młodzieży ze wsi i małych miast”²². Innym przykładem jest działalność Stowarzyszenia Dobroczynnego Iskierka Nadziei z Czchowa. Założyciele i członkowie stowarzyszenia są pracownikami Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych w Czchowie, jednak działają głównie na rzecz uczniów tej szkoły.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ <http://www.rotm.pl/> [dostęp: 17.09.2014].

²² Statut stowarzyszenia; <http://www.korzenieiskrzydla.pl/stowarzyszenie/180-stat.html> [dostęp: 9.11.2015].

W latach 2012-2015 stowarzyszenie zrealizowało 18 projektów z zakresu edukacji, ochrony i promocji zdrowia, kultury i sztuki²³. Dzięki takim inicjatywom młodzi ludzie mogą się rozwijać, realizować swoje zainteresowania, a także podnosić kompetencje i kwalifikacje, co bezpośrednio po zakończeniu szkoły może być pomocne w znalezieniu zatrudnienia lub wyborze odpowiednich studiów. Pozostałe organizacje to podmioty, które swoje działania kierują do ogółu społeczności, jednak w ich ofercie wyraźnie zaznaczają się przedsięwzięcia dla młodzieży – stypendia, warsztaty, aktywność sportowa i turystyczna, aktywność kulturalna, edukacja zawodowa.

Zidentyfikowane organizacje są przestrzenią do realizacji konkretnych pasji. Dorośli mają jednak możliwość nie tylko działania na rzecz młodzieży, ale także stwarzania młodym ludziom warunków do tego, aby samodzielnie powoływali i zarządzali stowarzyszeniami. Zarówno na terenie ZGJR, jak i na całej Sądecczyźnie jest to wyzwanie stojące przed samorządami i liderami środowisk wiejskich.

Zarówno formalne organizacje młodzieżowe, jak i podmioty działające na rzecz młodzieży są dla młodych mieszkańców wsi szansą na aktywne spędzanie czasu, jednocześnie przygotowując do aktywnej dorosłości. Inicjatywy podejmowane w tych organizacjach uczą brania odpowiedzialności, dostrzegania możliwości, sprawstwa. Młodzież funkcjonująca z dala od inicjatyw organizacji pozarządowych jest bierna, nie podejmuje wyzwań. Po osiągnięciu samodzielności nie dostrzega tym samym wielu szans, jakie wynikają ze specyfiki środowiska wiejskiego – choćby większych możliwości na dotacje unijne czy mniejszej niż w mieście konkurencyjności na rynku usług. Jeśli porówna się dwie zaprezentowane grupy organizacji, widoczne jest, że na tym terenie większe możliwości wiążą się z uczestnictwem w organizacjach młodzieżowych. Już sama konieczność przestrzegania statutu, myślenie o finansach, przygotowanie sprawozdań, rekrutacja nowych członków, uczyć młodych ludzi radzenia sobie w trudnych sytuacjach. Organizacje działające na rzecz młodzieży przychodzą z gotowymi rozwiązaniami. Uczestnictwo w proponowanych przez nie inicjatywach jest ważne, ale w mniejszym stopniu uczy czynnego, zaangażowanego uczestnictwa.

Grupy nieformalne, organizacje kościelne oraz działające przy instytucjach publicznych obszarem dążenia młodzieży do aktywności

Młodzież dąży do aktywności na wiele sposobów. Poza wymienionymi możliwościami, jakie niosą ze sobą organizacje młodzieżowe oraz działające na rzecz młodzieży, znaczna część młodych ludzi, próbując unikać zbiurokratyzowanych struktur, szuka mniej sformalizowanych inicjatyw. W pełni satysfakcjonujące uczestnictwo dają

²³ http://www.zszechow.pl/pl/85026/0/Iskierka_Nadziei.html [dostęp: 9.11.2015].

grupy nieformalne. Wiele organizacji zakładanych przez młodych liderów na początku funkcjonuje właśnie w taki sposób. Przykładem jest wspomniane już Stowarzyszenie Miłośników Literatury Fantasy. Dopiero po pierwszych zrealizowanych działaniach członkowie tej grupy postarali się o jej rejestrację. Jednak wiele grup młodzieżowych, zwłaszcza opartych na więziach koleżeńskich, oraz takich, których działalność nie wiąże się z pozyskiwaniem funduszy, nie rejestruje się w KRS. Przykładem nieformalnej grupy młodzieży z regionu ZGJR jest, działająca aktywnie do 2014 roku, Alternatywna Grupa Twórcza (AGT) skupiająca młodych muzyków – amatorów z Rożnowa i okolicznych wsi. Na początku młodzież spotykała się w lokalnym domu kultury i świetlicy parafialnej, aby razem muzykować. Z czasem zrodził się pomysł organizowania koncertów. Bezpośrednim powodem utworzenia grupy był sprzeciw wobec słabej jakości działań kulturalnych realizowanych przez lokalny dom kultury. Młodzi ludzie skupieni w AGT rozpoczęli aktywnie kreować lokalną kulturę, realizując sceniczne przedsięwzięcia muzyczne. Podczas jednego z koncertów młodzi twórcy przekazali licznie zgromadzonej publiczności swoje przesłanie:

Prawdziwym przesłaniem tego koncertu była miłość i wielka radość życia. My wszyscy mamy je w sobie. I mamy nadzieję, że podczas tego spotkania ta miłość i radość udzieliły się też Państwu. Dziękujemy za uwagę... Do zobaczenia... Obiecujemy, że jeszcze kiedyś pojawimy się na tej scenie... I będziemy się też pojawiać w innych miejscach... i przy innych okazjach. Będziemy się wiercić i kręcić... I czasami szukać dziury w całym. Po prostu będziemy aktywnie kreować naszą zakreconą kontrkulturę²⁴.

Ponieważ grupa działa nieformalnie, niepotrzebna jest oficjalna siedziba, władze, statut. Takie podejście uwalnia od często zbędnej biurokracji. Jednak konsekwencją są duże ograniczenia, między innymi związane z pozyskiwaniem funduszy. Tego typu grupy nie są też nigdzie „skatalogowane”, a zostanie jej członkiem wiąże się z wprowadzeniem do niej przez kogoś znajomego. Respondenci wywiadów, pytani o liderów społecznych, często wymieniali osoby będące członkami grup nieformalnych.

Przestrzenią, w której realizuje się aktywne życie młodzieży, jest również Kościół. Organizacje kościelne charakteryzują się dużo mniejszym zburokratyzowaniem niż tradycyjne podmioty trzeciego sektora. To, czy w parafii będą działać zaangażowane grupy młodzieży, zależy zarówno od samych młodych ludzi, jak i od księży, którzy mogą stać się liderami organizacji takich jak Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży czy grupy ministrantów i lektorów. Przy każdej parafii zlokalizowanej na terenie ZGJR funkcjonuje co najmniej jedna taka grupa. Są też parafie, gdzie jest ich znacznie więcej. Przykładem jest wieś Marcinkowice w gminie Chełmiec. Działają tam: Ruch Światło-Życie, Liturgiczna Służba Ołtarza (grupa lektorów i ministrantów), Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży, ognisko muzyczne, parafialny klub sportowy. Młodzież

²⁴ Materiały z badań własnych, koncert AGT, 2011 r.

czynnie uczestniczy też w spotkaniach parafialnego chóru oraz orkiestry dętej. W tego typu grupach młodzi ludzie nie tylko realizują swoje pasje, ale także formują się duchowo i moralnie. Organizacje kościelne w przestrzeni wiejskiej nabierają szczególnego znaczenia. Według Krystyny Szafraniec młodzież wiejska w większym stopniu niż ich rówieśnicy z miasta pielęgnuje w sobie cechy wynikające z tradycji – w tym między innymi religijność²⁵. Działalność KSM w Gnojniku komentuje lokalny lider: „Za jeden z podstawowych obszarów swego działania Stowarzyszenie uznaje pomoc we wszechstronnym rozwoju młodego człowieka, zwłaszcza poprzez stwarzanie atmosfery mobilizującej do pracy nad sobą i do kształtowania osobowości katolika i Polaka [...]”²⁶. Coraz częściej atutem parafii jest też dobra infrastruktura. Przy kościołach znajdują się nowe lub wyremontowane salki parafialne. Ich potrzebę potwierdzają respondenci: „Dlatego właśnie powstał ośrodek dla młodzieży Betania, funkcjonujący w Gnojniku. Jest to miejsce spotkań, rozmów i wspólnej zabawy. W ośrodku można pograć w bilard, zorganizować dyskotekę [...]”²⁷.

Przestrzenią dla funkcjonowania grup młodzieżowych są też instytucje publiczne, zwłaszcza szkoły, biblioteki i domy kultury. Powstające w ich ramach grupy zwykle moderowane są przez zatrudnionych pracowników – nauczycieli, instruktorów. W niektórych przypadkach na bazie takich grup tworzone są formalne stowarzyszenia. Grupy działające przy szkołach to między innymi kółka wolontariackie, szkolne kółka Caritas, kluby sportowe, kółka zainteresowań. Ważną grupą w kontekście kształtowania postaw obywatelskich jest samorząd szkolny. Z prowadzonych przeze mnie obserwacji wynika, że młodzież angażująca się w szkolne grupy jest też zwykle aktywna poza szkołą. Większość młodych ludzi, aktywnych społecznie, z którymi rozmawiałem realizując badania, jest (lub była) aktywna na terenie szkoły. Oprócz szkoły do zaangażowania zachęcają różnorodne grupy funkcjonujące przy domach kultury. W tym przypadku szczególną uwagę należy zwrócić na zespoły regionalne, które aktywnie rozwijają się w poszczególnych gminach ZGJR. Na terenie gminy Chełmiec działają trzy takie zespoły. Są to: Regionalny Zespół Pieśni i Tańca „Piątkowioki” (od 1994 r., ok. 100 osób od 4 do 22 lat), Dziecięcy Zespół Regionalny „Mała Helenka” (od 2003 r., dzieci od 4 do 13 lat), Zespół Pieśni i Tańca „Świniarsko” (od 2007 r., ok. 70 osób od 5 do 16 lat). Gminę Czchów reprezentują tylko zespoły dziecięce „Mali Czchowianie” i „Złocoki”. Zespołem dziecięcym są też „Małe Rożnowioki” z gminy Gródek nad Dunajcem, jednak tutaj uczestnikami jest też młodzież do 16. roku życia (zespół działa od 2009 r., ok. 50 osób). Gminę Łososina Dolna reprezentują dwa zespoły regionalne. „Grupa Regionalna Michalczowa”, która od 2000 roku, działa pod patronatem stowarzyszenia

²⁵ K. Szafraniec, *op. cit.*

²⁶ Dane na podstawie badań własnych na terenie LGD „Na Śliwkowym Szlaku”.

²⁷ *Ibidem.*

funkcjonującego przy szkole podstawowej w Michalczowej. W zespole wyodrębnione są grupy dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Bezpośrednio pod patronatem gminy działa zespół regionalny „Jakubkowanie” (od 1996 r., ok. 50 osób). Większość wymienionych zespołów regionalnych to grupy, w których uczestniczą zarówno seniorzy, jak i małe dzieci oraz młodzież. Taki układ pomaga w przekazywaniu tradycji i przywiązania do regionu. W każdym przypadku działalność w zespole to coś więcej niż tylko próby i występy.

Stworzyliśmy warunki rozwoju, propagowania, kultywowania, promowania, przekazywania tradycji dziadków i rodziców, kształtowania właściwych postaw obywatelskich i społecznych, działając w zespole, grupie, utrwalania tradycji obrzędowej, gier podwórkowych i zabaw dzieci wiejskich, lachowskich. Nadrzędnym jednak celem było i jest przyjęcie zasady, iż stwarza się warunki rozwoju fizycznego i psychoruchowego dzieci i młodzieży w zorganizowanej formie kształcenia i wypoczynku²⁸.

Prawdziwość tej wypowiedź potwierdzają sami uczestnicy zespołów. Kiedy przed 2009 rokiem na terenie gminy Gródek nad Dunajcem nie funkcjonował zespół regionalny, mieszkańcy w swoich wypowiedziach mocno podkreślali ten brak. Po założeniu zespołu bardzo szybko znalazło się więcej chętnych niż przypuszczano. Nie było to też jednorazowy zryw aktywności. Zespół działa nieprzerwanie, osiągając kolejne sukcesy (m.in. w 2012 r. był gospodarzem międzynarodowego festiwalu Święto Dzieci Gór).

Przedstawione w tej części przykłady, podobnie jak formalne organizacje młodzieżowe, pozwalają młodzieży na aktywne uczestnictwo w życiu społecznym. Inaczej dzieje się to w grupach nieformalnych, inaczej w przestrzeni organizacji kościelnych. Inna jest też specyfika grup działających przy instytucjach publicznych. Jednak każdy z podmiotów daje młodym ludziom szansę na aktywność, twórczość, samorealizację, w konsekwencji przygotowując do aktywnej dorosłości. To, jak ważny jest dostęp do różnorodnych organizacji młodzieżowych, zostało zauważone podczas kongresu europejskich władz lokalnych i regionalnych w Strasburgu, w 2013 roku:

Przy wdrażaniu środków i działalności polityki promującej uczestnictwo młodych, władze lokalne i regionalne powinny wziąć pod uwagę odmienną potrzeb młodych ludzi mieszkających na wsi. Powinny ponadto [...] dostarczać pomoc finansową i inną, organizacjom młodzieżowym i innym lokalnym stowarzyszeniom, działającym na wsi. Organizacje te mogą pobudzać życie społeczne i kulturalne wiejskich wspólnot oraz stanowić dla młodych ważny punkt wyjściowy ku społeczeństwu. Organizacje młodzieżowe i inne stowarzyszenia odgrywają bardzo ważną rolę w pobudzaniu uczestnictwa młodych. Poza tym mogą one również wpływać na polepszenie warunków życiowych i przeciwdziałać różnym problemom, takim jak odizolowanie wsi²⁹.

²⁸ <http://gok.chelmiec.pl/strona/mala-helenka> [dostęp: 30.09.2015].

²⁹ *Znowelizowana Europejska karta uczestnictwa młodych ludzi w życiu lokalnym i regionalnym*; uchwalona przez Kongres europejskich władz lokalnych i regionalnych; 10 sesja; 21 maja 2003; Aneks do Rekomendacji 128, s. 15, Strasburg 2003.

Do realizacji przytoczonych zadań zobligowani są dorośli. Młodzież może powoływać własne organizacje – formalne czy nieformalne – jednak to decyzje dorosłych: radnych, dyrekcji szkół i innych placówek edukacyjnych, księży, liderów społecznych będą konstituować działanie tych organizacji. Dokonany przegląd organizacji to tylko niewielki fragment trzecio-sektorowej rzeczywistości. Wskazujący jednak na jej specyfikę i znaczenie w środowiskach wiejskich.

Podsumowanie – warunki sprzyjające aktywności młodych ludzi na wsi

Diagnoza organizacji młodzieżowych i działających na rzecz młodzieży na terenie Związku Gmin Jeziora Rożnowskiego pozwala na wyodrębnienie istotnych warunków, sprzyjających przygotowaniu młodych ludzi do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym. Omówię trzy takie warunki, zdefiniowane na podstawie moich dotychczasowych poszukiwań badawczych. Pierwszym z nich jest odpowiednia przestrzeń, umożliwiająca spotkanie się młodzieży. Drugi to lokalni liderzy młodzieżowi, którzy swoją charyzmą gromadzą młodych ludzi wokół wspólnych inicjatyw. Trzeci to sprzyjające aktywności młodzieży władze lokalne, pozwalające na prawdziwe włączanie się w życie społeczne gminy. Takich warunków można definiować znacznie więcej. Jednak w tym miejscu chciałbym się przyjrzeć tym trzem, które z perspektywy organizacji młodzieżowych wydają się najistotniejsze.

Aby móc się spotykać, młodzi ludzie potrzebują przestrzeni. Żadna z omówionych lokalnych organizacji zarejestrowanych w KRS nie dysponuje własnym zapleczem. W najlepszej sytuacji są OSP oraz kluby sportowe, którym samorządy poszczególnych gmin zapewniają remizy i dostęp do sal sportowych. W niektórych przypadkach samorządy udostępniają lokale także innym stowarzyszeniom czy fundacjom. Nie są to jednak miejsca atrakcyjne, otwarte dla ogółu młodzieży. W dobrej sytuacji są też organizacje działające przy szkołach, domach kultury, bibliotekach. Jednak i tutaj warunki nie sprzyjają budowaniu sfery publicznej. Nie jest to możliwe w domu kultury, otwartym tylko w wyznaczonych godzinach, nie dającym możliwości korzystania z dobrej jakości sprzętu, zadbanego zaplecza sanitarnego czy dobrze wyposażonej kuchni. Stan ten potwierdziły obserwacje domów kultury podczas realizacji projektu z zakresu edukacji obywatelskiej dla młodzieży gimnazjalnej³⁰ oraz w ramach różnorodnych projektów społecznych realizowanych przy współpracy z lokalnymi domami kultury. Brak przestrzeni charakteryzuje też biblioteki, które na terenie ZGJR są zlokalizowane w niewielkich pomieszczeniach, gdzie nie ma miejsca na dodatkową działalność – na przykład grup nieformalnych. Mniejsze problemy lokalowe mają szkoły – te jednak są zamknięte

³⁰ Projekt „Ja, ty, on: obywatel – rozwój aktywności społecznej i obywatelskiej młodzieży”, 2010 r.

wraz z zakończeniem lekcji, w związku z czym sale, nawet te dobrze wyposażone, nie są w pełni wykorzystywane. W innej sytuacji są organizacje działające przy Kościele. Z pomieszczeń parafialnych mogą jednak korzystać tylko wybrani młodzi ludzie – ci, którzy angażują się w życie religijne wsi. Najtrudniej jest młodzieży skupionej w grupach nieformalnych. Częstość miejscem spotkań dla tych podmiotów są prywatne domy lub lokale czasowo udostępniane przez samorządy lokalne czy parafie. Aby zaistniała sfera publiczna, potrzeba miejsc otwartych, dostępnych, wyposażonych na przykład w komputer z dostępem do sieci, wygodne fotele, ekspres do kawy, aktualne numery pism młodzieżowych, gry integracyjne. Problemy lokalowe stanowią dużą barierę dla powstawania i rozwoju organizacji młodzieżowych na terenie Związku Gmin Jeziora Rożnowskiego, a także innych regionach Polski.

Nie wystarczy jednak sama przestrzeń. Drugim istotnym warunkiem są lokalni liderzy młodzieżowi. Ich potencjał, choć obecny w każdej z opisanych grup, nie jest wystarczająco wykorzystany. Metodą umożliwiającą kreowanie młodzieżowych liderów, oddanie młodzieży pola do działania jest animacja społeczno-kulturowa, która zgodnie z badaczami tematu „dąży do poszerzania możliwości działania w odniesieniu do własnego życia, a jej głównym celem jest aktywizowanie jednostek i grup, co w konsekwencji ma doprowadzić do zauważenia przez mieszkańców możliwości wpływu na kształtowanie własnego środowiska lokalnego”³¹. W odniesieniu do młodzieży animacja nie polega na organizowaniu czasu przez świadomych, dorosłych liderów. Jest to zaplanowane i konsekwentne oddanie tego czasu w ręce samej młodzieży poprzedzone zadbaniami o przestrzeń umożliwiającą spotkanie się młodych ludzi oraz inspirowanie do twórczej aktywności. Przykładem takiej działalności są inicjatywy Alternatywnej Grupy Twórczej. W latach 2010-2012, dzięki zastosowaniu metody animacji w praktyce, realizowane były muzyczne projekty sceniczne, angażujące różnorodne grupy, instytucje publiczne, przedstawiciele Kościoła i osoby prywatne z całej gminy. Nie były to inicjatywy dorosłego lidera, któremu udało się skupić wokół siebie młodzież. Większość pomysłów była poddawana przez samą młodzież zaangażowaną w działalność AGT. Jeden z członków grupy, wtedy uczennica gimnazjum, później liceum, tak komentuje te wydarzenia:

Dlaczego było to ważne? Dorośli nam zaufali, pozwolili działać i się realizować, nikogo nie ograniczali, nie odrzucali naszych pomysłów [...]. To uczyło odpowiedzialności za siebie, za swoją pracę i innych. Uczyło wykonywania wszystkiego z ogromną starannością i w terminie oraz tego, że fajnie jest robić coś dla innych i warto być aktywnym w swojej społeczności. Ale to

³¹ D. Gierszewski, B. Nosek, *Wzmacnianie aktywności społeczeństwa obywatelskiego poprzez animację społeczno-kulturową*, [w:] *Animacja kultury, współczesne dyskursy teorii i praktyki*, red. D. Kubinowski, U. Lewartowicz, Lublin 2013, s. 168.

doświadczenie pokazało mi również, że warto mieć marzenia i że dorosłość wcale nie oznacza porzucenia ideałów. To samo doświadczenie mnie zmieniło [...] ³².

Dzisiaj autorka tej wypowiedzi, studentka pedagogiki, koordynuje wyjazdy misyjne na Madagaskar.

Efekty są proste: działam jeszcze aktywniej, jeszcze więcej, jeszcze lepiej. Rozwinęłam skrzydła, wiem że takie działania sprawiają mi dużo przyjemności, że jestem w tym dobra. Lubię działać dla innych. Spełniam marzenia i mam ideały. Jestem człowiekiem szczęśliwym i dzielę się tym szczęściem nawet na drugim końcu świata ³³.

Ostatnim z warunków są lokalne władze dające szanse prawdziwego zaangażowania w życie lokalnej społeczności. Stopień zaangażowania młodych ludzi w działalność społeczną można przedstawić za pomocą *drabiny partycypacji* ³⁴. Uczestnictwo mieszkańców w życiu lokalnej wspólnoty – zwłaszcza w kontekście partycypacji w działaniach samorządu lokalnego – jest tu przedstawione na ośmiu symbolicznych szczeblach. Można je odnieść do samej grupy młodzieży. Najniższe poziomy to *manipulacja* i *terapia* – władze same podejmują decyzje, stwarzając jednocześnie pozory liczenia się z głosem młodzieży. Trzeci, czwarty i piąty szczebel to kolejno *informowanie*, *konsultacje* oraz *pacyfikacja*. Takie podejście nazywane jest tokenizmem. Młodzież jest informowana o planach i pomysłach rządzących, może wyrazić swoje zdanie, jest słuchana, nawet jest zachęcana do zgłaszania własnych pomysłów, jednak jej głos nie ma mocy sprawczej. Politycy podejmują wszelkie decyzje według własnego uznania. Dopiero kolejne trzy szczeble umożliwiają rzeczywiste współdecydowanie. *Partnerstwo* – polega na prowadzeniu negocjacji, a następnie na wspólnym planowaniu i podejmowaniu decyzji. *Delegowana władza* to oddawanie pewnych obszarów decyzyjnych młodym ludziom. Wreszcie *kontrola obywatelska* jako najwyższy stopień partycypacji związana jest nie tylko z możliwościami decyzyjnymi, ale także z kontrolą władz przez młodzież. W rzeczywistości – biorąc pod uwagę gminy znad Jeziora Rożnowskiego – nie obserwuje się wychodzenia poza piąty szczebel. W swoich badaniach nie zidentyfikowałem tego typu grup. Problemy poruszane podczas spotkań radnych z mieszkańcami dotyczą głównie kwestii gospodarczych – budowy dróg, kanalizacji, gazyfikacji. Brakuje polityki młodzieżowej. Lokalni politycy nie zapraszają młodzieży do konsultacji, nie pytają o zdanie na tematy związane z lokalnym rozwojem, turystyką, kulturą. Potrzeba daleko idących zmian w funkcjonowaniu samorządów, aby młodzi ludzie nie tylko poczuli się partnerami w podejmowaniu decyzji, ale rzeczywiście te decyzje podejmowali.

³² Dane na podstawie badań własnych.

³³ *Ibidem*.

³⁴ J. Gralczyk, *Partycypacja – remanent doświadczeń*, „Rocznik Nauk Społecznych” 2014, t. 6(42), nr 2, s. 67-79.

W cytowanej już „Znowelizowanej europejskiej karcie uczestnictwa młodych ludzi w życiu lokalnym i regionalnym” czytamy:

Organizacje młodzieżowe [...] stanowią przestrzeń, w której młodzi mogą się uczyć i przeżywać okazje i wyzwania uczestniczenia w decyzjach i akcjach razem z innymi młodymi. Mogą być organizacjami o rozwiniętej strukturze lub nieformalnymi grupami młodzieży. Ważne jest, ażeby młodzi ludzie mieli możliwość przyłączenia się do młodzieżowej organizacji swojego wyboru w swojej społeczności, jeśli mają na to ochotę. Młodzi powinni również mieć prawo i być popierani w zakładaniu swoich własnych organizacji, jeśli mają na to ochotę³⁵.

Do takiego rozumienia uczestnictwa młodzieży, gminy skupione w ZGJR (oraz wiele innych gmin w Polsce) wciąż „dojrzewają”. Potrzeba pracowników młodzieżowych w szkołach, domach kultury, parafiach, trzecim sektorze, samorządach lokalnych, którzy umożliwią młodzieży przejście przez kolejne stopnie na drabinie partycypacji. Obserwując charakteryzowany region, wydaje się, że dorośli wciąż obawiają się dopuścić młodzież do głosu i do działania. Dlatego najważniejszą rekomendacją jest otwartość na młodzieżowe inicjatywy – nawet jeśli początkowo nie będą one udane. Aby młodzi ludzie uwierzyli w swoje możliwości, najpierw dorośli muszą uwierzyć w młodych ludzi. Młodzi ludzie dorastający w biernych środowiskach, otoczeni dorosłymi, którzy boją się kreatywności i zaangażowania, stają się podobni do nich. To zadaniem dorosłych jest pokazać dzieciom i młodzieży, jak wiele energii mają w sobie i jak ją spożytkować. Tak jak w przypadku jednego z pierwszych, dużych koncertów scenicznych AGT. Uczennica gimnazjum przedstawiła swój pomysł liderowi grupy. Przez kilka miesięcy trwały prace nad występem. Sukces tej inicjatywy był *motorem* do dalszych, coraz bardziej oryginalnych działań grupy. „Nawet sobie nie wyobrażasz ile ten koncert zmienił w moim życiu i jak bardzo mi pomógł. Pomógł mi się podnieść, znów stanąć na nogi [...] teraz już wiem, że są rzeczy, o które trzeba walczyć!”. Takie uczestnictwo w organizacjach młodzieżowych – formalnych i nieformalnych – może stać jednym z etapów wiodących do aktywnej dorosłości.

ORGANIZACJE MŁODZIEŻOWE NA WSI – PRZESTRZEŃ PRZYGOTOWANIA DO AKTYWNEGO UCZESTNICTWA W ŻYCIU SPOŁECZNYM – NA PRZYKŁADZIE ZWIĄZKU GMIN JEZIORA ROŻNOWSKIEGO

STRESZCZENIE: W tekście zostały scharakteryzowane formalne i nieformalne organizacje młodzieżowe oraz działające na rzecz młodzieży, funkcjonujące na terenie wybranych gmin powiatu nowosądeckiego, w województwie małopolskim. Autor zastanawia się w jaki sposób organizacje pozarządowe przygotowują młodych ludzi do aktywnej dorosłości. Zwraca uwagę na organizację harcerską, ochotnicze straże pożarne, kluby sportowe, lokalne stowarzyszenia, grupy działające przy kościele, a także na organizacje funkcjonujące w ramach instytucji publicznych i grupy nieformalne (koleżeńskie). Charakterystyka organizacji poprzedzona jest definicją pojęć oraz krótkim opisem regionu. W podsumowaniu autor wskazuje na warunki sprzyjające przygotowaniu młodych ludzi

³⁵ Znowelizowana..., s. 24.

do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym: odpowiednią przestrzeń, lokalnych liderów oraz sprzyjające aktywności młodzieży władze lokalne.

SŁOWA KLUCZOWE: organizacja młodzieżowa, stowarzyszenia, trzeci sektor, rozwój lokalny, młodzież, animacja społeczno-kulturalna, obszary wiejskie.

YOUTH ORGANIZATIONS IN THE RURAL AREA – SPACE TO PREPARE FOR ACTIVE PARTICIPATION IN SOCIAL LIFE – FOR EXAMPLE ROŻNOWSKIE LAKE COMMUNITY ASSOCIATION

SUMMARY: The article contains characteristic of formal and non-formal youth organizations in selected municipalities of Malopolska. The author wonders how NGOs are preparing young people for an active adulthood. He notes various organizations: scouts, voluntary fire fighters, sport clubs, associations open to youth, church organizations, organizations functioning in the public institutions and non-formal groups. There are definitions of key words and description of the region in the beginning of the text. In summary the author points out conditions for the preparation of young people for active participation in social life: adequate space, local leaders and promoting youth activity local authorities.

KEYWORDS: youth organizations, association, third sector, local development, youth, social and cultural animation, rural areas.